

PROTOCOL ROND HET KERKELIJK AFSCHEID IN DE HEILIGE PANCRATIUS PAROCHIE

Ten geleide

Het kerkelijk afscheid is een terrein waarop veel gebeurt. Om de gang van zaken hieromtrent voor alle betrokkenen goed te laten verlopen, is door het pastoraal team een protocol opgesteld. Hoewel het beoogt compleet te zijn, kunnen zich natuurlijk onvoorziene situaties voordoen. In dat geval kan contact worden opgenomen met het pastoraal team.

Elke parochiaan heeft recht op een waardig en goed verzorgd kerkelijk afscheid. Dit kan de volgende momenten omvatten:

- avondwake
- afscheidsviering op de vooravond van de begrafenis of crematie
- uitvaartviering met laatste aanbeveling ten afscheid
- begrafenis of crematie

1. Avondwake

1.1. Algemeen

De avondwake komt voort uit de huisliturgie, d.w.z. het biddend waken (rozenkransgebed) bij de overledene door de nabestaanden. Om meerdere redenen heeft deze huisliturgie zich verplaatst naar het kerkgebouw. Eén aspect is in elk geval hetzelfde gebleven: de avondwake is een aangelegenheid van de nabestaanden, voorgegaan door (een) parochiële voorganger(s). Er is voor nabestaanden in overleg met de avondwake vrijwilliger ruimte voor eigen invulling.

Een avondwake op de vooravond van een uitvaart is zoals gezegd een wake.

De traditionele naam daarvoor is 'vigilie'. Een vigilie is een eenvoudige liturgische viering, die in het geval van de avondwake bestaat uit gebed, Schriftlezing en (psalm)gezing. De symboliek hiervan is dat de avond en de nacht het uur zijn van de heerschappij van dood en duisternis, en tegelijk van de geboorte van nieuw leven en hoop op verrijzenis. Wie waakt/wakker blijft doet dat in het vertrouwen dat het licht het duister uiteindelijk zal overwinnen en dat het laatste woord niet aan de dood is maar aan het leven. De paaswake is daarvan oorsprong. Tenslotte is ons geloof een opstandingsgeloof en in het teken hiervan nemen wij afscheid van een overledene, die – zo verwachten wij – mag delen in de verrijzenis van Christus. Ondanks de ruimte die er is voor het uitspreken en uitzingen van ons verdriet, krijgt dit geloof bij de avondwake, de uitvaart en de begrafenis/ crematie het hoofdaccent.

De avondwake is gericht op wat de nieuwe morgen komen gaat: de uitvaart. Behalve het Woord van de Schrift klinken in de avondwake ook persoonlijke woorden en is er ruimte

voor andere persoonlijk gekozen elementen. Echter, vermeden moet worden dat de avondwake uitgroeit tot een uitvaart of verdubbelingen bevat ten opzichte van de uitvaart de andere dag. Daarom horen in de avondwake geen uitvaartrituelen thuis:

- Geen intocht of uittocht met de kist. De kist met de overledene staat, indien aanwezig/ gewenst, voorin de kerk.
- Er worden passende gebeden gebruikt, dus niet de gebeden die horen bij de uitvaart.
- In de avondwake kan een in memoriam worden gehouden.

Over het opbaren van een overledene in de kerk tijdens een avondwake kunnen de beheercommissies zelf richtlijnen opstellen die gelden voor de eigen geloofsgemeenschap. Het pastoraal team en het parochiebestuur adviseren de mogelijkheid van opbaren tijdens een avondwake mogelijk te maken, als hiermee aan de wens van de nabestaanden kan worden tegemoetgekomen.

1.2. Praktische punten

- 1.2.1. De avondwake wordt gehouden onder verantwoordelijkheid van de lokale avondwakewerkgroep, in samenwerking met de nabestaanden.
- 1.2.2. De avondwake is in principe altijd om 19.00 uur. Bij bepaalde verplichte feesten en hoogfeesten voor de Basiliek kan de avondwake later beginnen.
- 1.2.3. De geplande wekelijkse liturgische viering in de locatie van 19.00/ 19.30 uur komt te vervallen indien een avondwake op dat tijdstip zal plaatsvinden. Ook kan in plaats van de avondwake de overledene worden herdacht in de eucharistieviering van die avond middels het betrekken van de familie en overledene aan het begin van de viering bij het welkom, de naam en een gebed voor de overledene in de voorbede, in het eucharistisch gebed en in het slotwoord aandacht voor de nabestaanden.

1.3. Avondwake voor andersgelovigen

Soms wordt de vraag gesteld of er een avondwake kan plaatsvinden voor een andersgelovige (bv. bij gemengd huwelijk). Dit is mogelijk. Wel dient er in eniger mate een link te zijn met de RK kerk. Bijvoorbeeld dat de partner Rooms Katholiek is. De nabestaanden dienen zelf de eigen gemeente/ Protestantse kerk hiervan op de hoogte te stellen.

De avondwake zal alleen worden verzorgd door de avondwake vrijwilligers uit de desbetreffende geloofsgemeenschap of heilige Pancratius parochie (dus geen dominee, ouderling etc.).

2. Uitvaart

2.1. Algemeen

Een uitvaart kan een eucharistie- of woord- en communieviering zijn, of een viering van woord en gebed. Kenmerkend is dat de overledene wordt 'uitgevaren', d.w.z. uitgeleide wordt gedaan, waarna direct begrafenissen of crematie volgt. De uitvaart wordt gehouden in de kerk en wordt verzorgd door een lid van het pastoraal team, parochiële voorgangers of emeriti. Deze worden benaderd via de weekwacht. Mocht er sprake zijn van een gemengd huwelijk en een van beide huwelijkspartners is/ wordt begraven op een katholiek kerkhof, dan kan een dominee als gastvoorganger mee voorgaan in een gebedsdienst.

2.2. Procedure rond de coördinatie van uitvaarten

- 2.2.1. Bij overlijden nemen nabestaanden of de uitvaartondernemer contact op met de weekwacht. De weekwacht neemt de vragen door volgens het daarvoor bestemde formulier (het gaat hierbij altijd om een voorstel w.b. avondwake, uitvaart of afscheidsviering.) Wanneer in beide gevallen (via familie of uitvaartondernemer) voldoende gegevens zijn verzameld, worden de volgende personen gebeld: leden van het pastoraal team worden als eerste benaderd volgens de lijst van beschikbaarheid. Wanneer er al eerder contact was met een lid van het pastoraal team wordt deze als eerste benaderd.
- 2.2.2. Als alle teamleden verhinderd zijn, worden de emeriti pastores benaderd, vervolgens de uitvaartvrijwilligers van de betreffende geloofsgemeenschap of parochie. Uitvaartvrijwilligers kunnen op verzoek van de familie ook voorgaan op een doordeweekse dag. In geval er contact was met een pastor/ geestelijk verzorger buiten het team: overleg met het pastoraal team.
- 2.2.3. Bij het voorgaan van familieleden of een bevriende relatie geldt de afspraak dat alleen zij die benoemd zijn door de Bisschop hiervoor in aanmerking komen of zij die behoren tot een religieuze orde, sociëteit of congregatie. De betreffende voorganger dient altijd eerst contact op te nemen met het pastoraal team.
- 2.2.4. Het voorgaan door een voorganger uit een verpleeghuis dient altijd in overleg te gaan met het pastoraal team.
- 2.2.5. Bij het voorgaan door een diaken buiten het pastoraal team, woonachtig in de H. Pancratius parochie, geldt dat zij eerst contact dienen op te nemen met het pastoraal team.
- 2.2.6. De uitvaartcoördinator van de betreffende geloofsgemeenschap wordt benaderd of de kerk beschikbaar is en deze de organisatie rond de avondwake, uitvaart- of afscheidsviering in gang kan zetten.
- 2.2.7. De weekwacht belt de uitvaartverzorger om avondwake en uitvaart definitief vast te stellen.
- 2.2.8. In principe gaat op maandag en zaterdag geen lid van het pastoraal team voor, tenzij er sprake is van 1) een direct familielid of bevriende relatie of 2) een pastorale relatie en dit door het teamlid is bevestigd.
- 2.2.9. Dit geldt tevens tijdens de Goede Week vanaf woensdag en op 24 december en op 31 december.

- 2.2.10. Een vrijwilliger van buiten de H. Pancratius parochie kan alleen voorgaan als kerkelijk vrijwilliger en als tweede voorganger. Niet als hoofdvoorganger. Een pastoraal professional vormt hierin een uitzondering.
- 2.2.12 Een koor van buiten de parochie of livemuziek door anderen is inzetbaar bij hoge uitzondering en na overleg met het pastoraal team. De voorkeur geniet het eigen koor van de geloofsgemeenschap.
- 2.2.13 Er bestaat de mogelijkheid dat een familiekoor (tot aan neven/ nichten) de zang verzorgt tijdens de avondwake, afscheidsviering of uitvaart. Men dient hierover eerst contact op te nemen met het pastoraal team.
- 2.2.14 De weekwachter belt de locatievrijwilliger als er een teamlid of iemand van buiten de parochie voorgaat in een afscheidsviering of op zaterdag of maandag.

Toelichting:

Ten aanzien van specifieke wensen m.b.t. de liturgie moet de weekwacht en/of de voorganger contact opnemen met het pastoraal team. De verantwoordelijkheid voor de inzetbaarheid van de uitvaartvrijwilligers ligt bij het pastoraal team.

3. Afscheidsviering op de vooravond van begrafenis of crematie

3.1. Algemeen

Nabestaanden kiezen om verschillende redenen voor een afscheidsviering.

Het pastoraal team geeft in deze aan:

- 3.1.1. Een uitvaart met direct daarna begrafenis of crematie blijft het uitgangspunt, al dan niet voorafgegaan door een avondwake op de vooravond. Dit is liturgisch en symbolisch de meest geëigende en beproefde vorm van kerkelijk afscheid.
- 3.1.2. Zoals gezegd impliceert de uitvaart dat er iemand wordt uitgevaren. Dat betekent dat begrafenis of crematie direct op de uitvaart volgen.
- 3.1.3. Het is van belang dat de liturgische momenten m.b.t. het kerkelijk afscheid herkenbaar zijn: elk heeft een eigen orde van dienst. Voorkomen moet worden dat er overlappingen of verdubbelingen zitten tussen de avondwake, de uitvaart en de begrafenis/ crematie.
- 3.1.4. Een afscheidsviering op de vooravond houdt het midden tussen een avondwake en een uitvaart.
- 3.1.5. De orde van dienst van de afscheidsviering is die van een viering van woord en gebed
- 3.1.6. De afscheidsviering op de vooravond van begrafenis of crematie kan worden geopend met een intocht met de overledene en worden besloten met een uittocht met de kist. Wanneer nabestaanden ervoor kiezen om na de afscheidsviering de kist te openen voor het afscheid nemen van de overledene, dan vervalt de absoute. Deze kan de dag erna plaatsvinden, voorafgaand aan de begrafenis of crematie.
- 3.1.7. Net als in de avondwake of uitvaart kan een in memoriam worden gehouden en is er ruimte voor persoonlijke inbreng van de nabestaanden.
- 3.1.8. Een afscheidsviering op de vooravond wordt verzorgd door (een) parochiële voorganger(s). Ook voor het afscheid de andere dag, op de begraafplaats en eventueel in het crematorium zijn zij beschikbaar. Leden van het pastoraal team gaan in principe niet voor in een afscheidsviering, tenzij er een pastorale reden is.

Toelichting:

Het kerkelijk afscheid op de vooravond van begrafenis of crematie dient plaats te vinden in de sfeer van biddend waken bij de overledene. Vanwege het feit dat 's avonds een grote diversiteit aan mensen aanwezig is.

Nabestaanden kunnen voor de afscheidsviering een eigen priester, diaken of pastoraal werker van buiten de parochie inbrengen, op grond van een pastorale of bevriende relatie. Wel moet hierover eerst contact worden opgenomen met het pastoraal team. Verder moeten deze voorgangers van buiten de parochie contact opnemen met de locatie, ook i.v.m. praktische zaken als het maken van een gedachteniskruisje. Ook voor voorgangers/priesters van buiten geldt dat zij voorgaan in een viering van woord en gebed.

4. Begrafenis en crematie

4.1. Algemeen

- 4.1.1. De handelingen op de begraafplaats bestaan uit inleiding - gebed, evt. korte Schriftlezing - tekst - rituelen ten afscheid - Onze Vader - Wees Gegroet - slotgebed. Aan het graf wordt gebruik gemaakt van wijwater en een schepje met aarde. Aan het graf volgt geen in memoriam meer. Dit geldt ook voor het afscheid na een afscheidsviering, de volgende dag.
- 4.1.2. De handelingen in het crematorium zijn in situaties waarin de uitvaartvrijwilliger niet meegaat naar het crematorium in handen van de uitvaartleider. Leden van het pastoraal team/ uitvaartvrijwilligers gaan na een uitvaart in principe mee naar het crematorium. Na een afscheidsviering gaan de vrijwilligers niet altijd mee naar het crematorium.
- 4.1.3 Wellicht ten overvloede: bij vieringen in het crematorium is het niet mogelijk de heilige Communie uit te reiken, en zijn derhalve vieringen van Woord en Gebed.

5. Kerkelijke en liturgische uitgangspunten bij avondwake, afscheidsviering en viering ten uitvaart

5.1. Orde van dienst

De avondwake, afscheidsviering en viering ten uitvaart kennen elk een eigen orde van dienst. Bij alle vormen geldt dat op z'n minst de onderdelen: schriftlezing(en), voorbeden, gebed des Heren aanwezig zijn.

Op Goede Vrijdag en Stille Zaterdag zijn er aangepaste liturgische voorschriften: op beide dagen is er alleen een uitvaartviering zijn in de vorm van woord en gebed mogelijk. Tevens geldt dat – vanwege het Triduum Sacrum – in de middag geen viering in de verschillende kerken gehouden kan worden.

5.2. *Zang/ cd-muziek tijdens de avondwake, afscheidsviering en viering ten uitvaart*

Alle parochiekoren staan ten dienste van de liturgie en verzorgen in principe de muzikale ondersteuning. Het pastoraal team ondersteunt deze koren bij de optimalisering van het repertoire.

Een koor van buiten de parochie of livemuziek door anderen is inzetbaar bij hoge uitzondering en na overleg met het pastoraal team. De voorkeur geniet het eigen koor van de geloofsgemeenschap.

Indien er een koor zingt, wordt cd-muziek tot een minimum beperkt: tijdens de avondwake tot maximaal twee momenten en tijdens de afscheidsviering en de viering ten uitvaart tot één moment.

Het is ook mogelijk om niet voor een koor, maar alleen voor cd-muziek te kiezen. Dit geniet niet de voorkeur, gezien het karakter van de viering.

Indien voor cd-muziek gekozen wordt tijdens de viering ten uitvaart, dan is dit automatisch een viering van woord en gebed (zonder communie).

Andere momenten voor cd-muziek buiten de liturgie kunnen zijn: voor aanvang van de viering; na de avondwake tijdens condoleren; bij de overledene zelf in de aula of thuis; tijdens de koffietafel.

Inhoudelijk: de muziek mag geen afbreuk doen aan de aard van het kerkgebouw.

Uitzonderingen op het gebruik van cd-muziek worden bepaald en beslist door het pastoraal team.

5.3. *Beamer*

Tijdens de viering kan er geen gebruik worden gemaakt van een beamer. Vóór de viering of na afloop (bijv. tijdens het condoleren) bestaat deze mogelijkheid wel. De familie dient hiervoor zelf zorg te dragen in overleg met de koster.

6. Nazorg

- 6.1. Degene die voorgaat in de uitvaart verzorgt ook de pastorale nazorg. De leden van het pastoraal team nemen geen nazorg voor hun rekening voor uitvaarten waarin zij niet zijn voorgegaan, tenzij nabestaanden hierom vragen. Deze kunnen dan zelf contact opnemen met een van de leden van het pastoraal team of met de weekwacht.
- 6.2. In alle locaties bestaat de traditie om een gedachteniskruisje van de overledene te maken en deze – ten tijde van de avondwake, afscheidsviering of uitvaart – een plaats te geven in de kerk. De organisatie van de overhandiging van het kruisje ligt bij de betreffende geloofsgemeenschap.

7. Overige punten

7.1.1. In geval van een tragisch overlijden, zoals zelfdoding of het overlijden van een kind, jonge ouder, heeft het de voorkeur dat een lid van het pastoraal team voorgaat, eventueel samen met een uitvaartvrijwilliger. Indien een uitvaartvrijwilliger voorgaat, neemt in deze situatie het pastoraal team contact op met de nabestaanden om hun meeleven te betuigen.

De uitvaartvrijwilligers kunnen te allen tijde een beroep doen op een van de leden van het pastoraal team.

7.1.2. Voorkeursparochianen: het komt wel eens voor dat een beroep wordt gedaan op het pastoraal team door of voor gelovigen van buiten de grenzen van de H. Pancratius parochie voor een uitvaart of crematie. Als de overledene stond ingeschreven als voorkeursparochiaan van één van de geloofsgemeenschappen van de H. Pancratius parochie of wanneer er een duidelijke aanwijsbare betrokkenheid is geweest op één van de locaties, is dit uiteraard geen enkel probleem.

Het pastoraal team/ de emeriti/ uitvaartvrijwilligers zullen niet worden ingezet voor gelovigen die niet binnen de H. Pancratius parochie als parochiaan staan ingeschreven.

7.1.3. Het pastoraal team draagt de verantwoordelijkheid voor de toerusting van vrijwilligers bij avondwakes, afscheidsvieringen en uitvaarten.

7.1.4. Vanuit het pastoraal team vindt overleg plaats met:

- de voorgangers bij avondwakes, uitvaarten en afscheidsvieringen
- de weekwacht
- de uitvaartondernemer(s)
- de koster

8. Bereikbaarheid

De weekwacht is 24 uur per dag bereikbaar onder nummer 06-20430155.

November 2019,

Pastoraal team en bestuur
van de H. Pancratius parochie